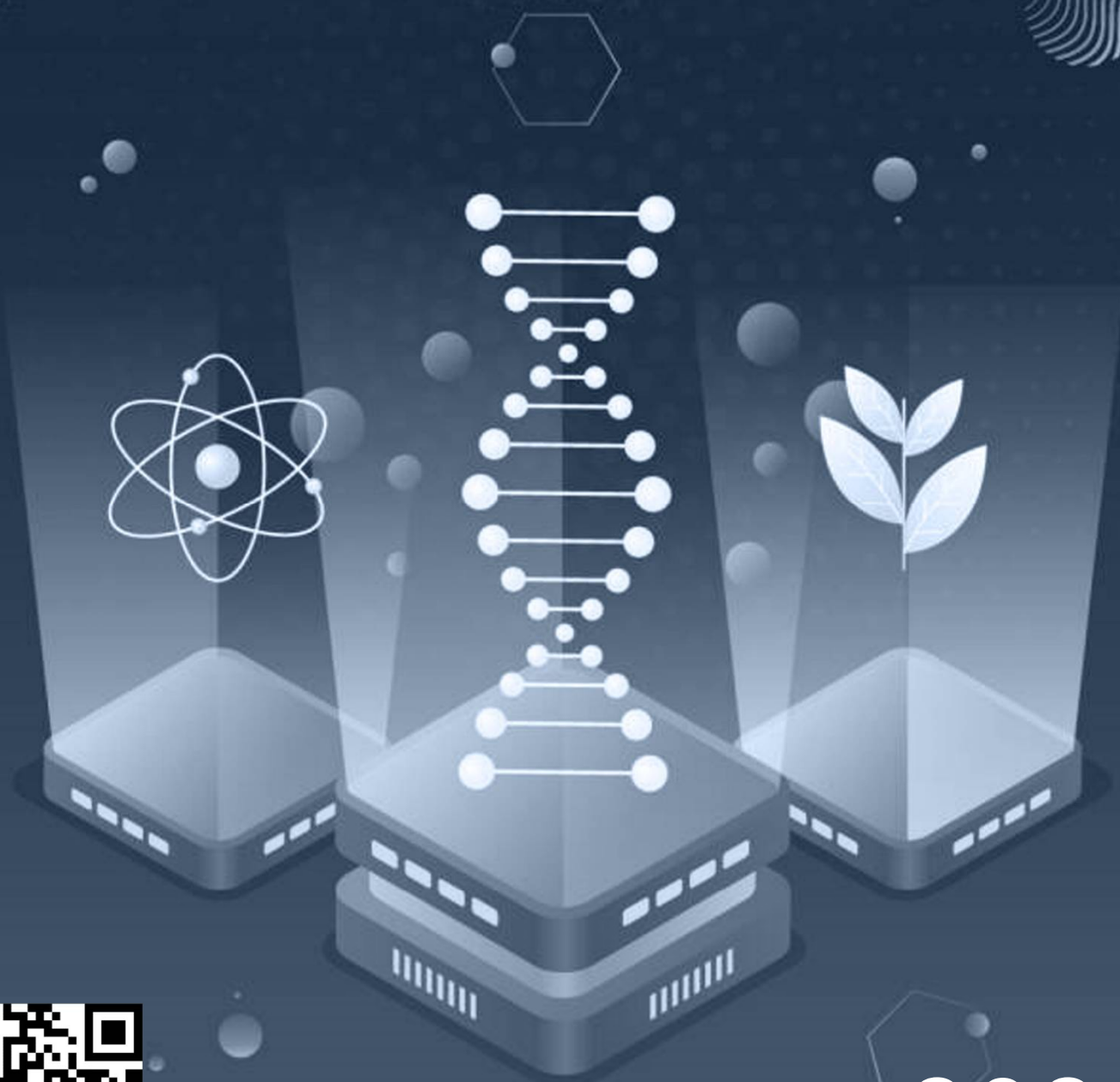

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 6 **2026**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 6 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 6

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 6

TOШKENT-2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№6 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-6>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudonazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

IQTSOD

1. Boltayev B. Mixliyev O.
QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANISH SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....7

2. Djumabayeva Sh.
O‘ZBEKISTONDA NIKOH VA AJRALISH JARAYONLARINING IJTIMOY-DEMOGRAFIK O‘ZGARISHLARI.....11

3. Raximov Matqurbon Ravshanbek O‘g‘li.
GLOBALLASHUV SHAROITIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA‘MINLASHNING ZARURATI.....19

4. Rustamboyev Kamronbek Otabek o‘g‘li.
O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH YO‘LLARI.....24

5. Курбанова Дилфуза Баходировна.
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛЕЙ СФЕР УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ.....27

6. Egamberdiyev Shoxruxbek Davronbekovich.
KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING XORIJ TAJRIBASI.....33

FILOLOGIYA

1. Jo‘rayeva Muhayyo Abduljalilovna
O‘ZBEK VA INGLIZ SO‘ZLASHUV DISKURSIDA DISKURS MARKERLARINING INTERAKTIV-PRAGMATIK XUSUSIYATLARI.....38

2. Raximova Dilfuza Masharip qizi.
“XX–XXI ASR BRITANIYA ROMANLARIDA SHARQ VA G‘ARB BADIY TAFAKKURI SINTEZI”.....42

3. Baxtiyorov Asadbek Dilshod o‘g‘li.
ANTONIO JENKINSON VA UNING XIVA XONLIGIGA TASHRIFI.....46

4. Ювашева Шоира Махаматовна
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ НОРМ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.....48

PSIXOLOGIYA

1. Mashhura Sultonova Rustamboyevna.
YETUKLIK YOSHIDAGI AYOLLARDA O‘Z-O‘ZIDAN QONIQISH DARAJASIGA PSIXOLOGIK RESURLAR VA QADRIYATLAR TIZIMINING TA‘SIRI.....52

2. Sherjanova Nodira.
MIGRANT OILALARDA TARBIIYALANAYOTGAN O‘SMIRLARDA PROSOTSIAL XULQ-ATVOR VA EMPATIYA MUNOSABATI.....58

3. Odamova O'g'iljon Kenjayevna. SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING YUZAGA KELISH SABABLARI.....	63
--	----

TARIX

1. Egamberdieva Nigora Azadovna. Raxmatullaeva Azada. XORAZM VOHASIDA ILK DAVLATNING SHAKLANISHI JARAYONINING TAHLILI (ARXEOLGIK VA YOZMA MANBALAR ASOSIDA).....	68
2. Abdullayev U.I. Kurshat Y. Satimov B. OROLBO'YIDA MUDOFA ISTEHKOMLARNING KELIB CHIQISHI BO'YICHA BA'ZI BIR MULOHAZALAR.....	73
3. Egamberdiyeva Zulfiya Zafar qizi. OLTIN O'RDA DAVRIDA XORAZMDA IQTISODIY HAYOT.....	78
4. Бобождонов У. ҚЎЙҚИРИЛГАН ҚАЛЪА АНТИК ДАВР МАДАНИЙ МЕРОС МАРКАЗИ.....	82
5. Umidbek Abdalov Matniyazovich. Ibodullayeva Oymarjon Shavkat qizi. FROM THE HISTORY OF DIPLOMATIC AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE KHIVA KHANATE AND THE RUSSIAN EMPIRE AT THE BEGINNING OF THE 18 th - 20 th CENTURIES.....	86

PEDAGOGIKA

1. Ismoilova Gulnoza Olimboy qizi. BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING 4 K KOMPETENSIYALARINI RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA RIVOJLANTIRISH.....	91
2. Yunusxo'jayev Mustafo Zafarxo'ja o'g'li. NAJMIDDIN KUBRO PEDAGOGIK QARASHLARI ASOSIDA TALABALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI.....	96
3. Radjapova Feruza Abdullayevna. PEDAGOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK TASNIFI VA ULARNI PEDAGOGIK TA'LIMGA INTEGRATSIYA QILISH ALGORITMI...	106

Бобожонов У.

Абу Райхон Беруний номидаги

Урганч Давлат Университети мустақил изланувчиси

ҚЎЙҚИРИЛГАН ҚАЛЪА АНТИК ДАВР МАДАНИЙ МЕРОС МАРКАЗИ<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.21008902>

Аннотация: Мақолада Хоразм воҳасининг антик даврга оид муҳим археологик ёдгорликларидан бири бўлган Қўйқрилганқалъа тарихи археологик манбалар асосида таҳлил қилинган. Ёдгорликнинг вужудга келиши, меъморий тузилиши, жамият ҳаётида тутган ўрни ҳамда унинг маданий аҳамияти ҳақида фикр юритилган. Шунингдек, Қўйқрилганқалъада олиб борилган археологик тадқиқотлар натижалари, жумладан, турли хил артефактлар, ҳайкалчалар ва тасвирий санъат намуналари асосида қадимги Хоразм аҳолисининг маънавий ҳаёти ёритилган. Мақолада мусиқа маданиятига оид топилмалар таҳлил қилиниб, уларнинг қадимги жамият маданий тараққиётидаги ўрни баҳоланган. Тадқиқот натижалари Қўйқрилганқалъанинг нафақат Хоразм, балки бутун Ўрта Осиё цивилизацияси тарихида муҳим маданий марказлардан бири бўлганлигини кўрсатади.

Калит сўзлар: Ўрта Осиё, Хоразм воҳаси, антик давр, Қўйқрилган-қалъа, археологик манбалар, маданий мерос, мусиқа санъати, арфа, лютна, ҳайкалчалар, археологик артефактлар, Султон Увайс, Қоратоғ, Юмуртоғ, Кубатоғ.

Аннотация: В статье на основе археологических источников анализируется история Кой-Крылган-калы — одного из наиболее значимых памятников античного периода Хорезма. Рассматриваются вопросы возникновения памятника, особенности его архитектурной структуры, роль в общественной жизни и культурное значение. Особое внимание уделяется результатам археологических исследований, в ходе которых были обнаружены многочисленные артефакты, статуэтки и образцы изобразительного искусства, отражающие духовную культуру древнего населения Хорезма. Анализируются находки, связанные с музыкальным искусством, и определяется их место в культурном развитии древнего общества. Результаты исследования свидетельствуют о том, что Кой-Крылган-кала являлась не только важным центром Хорезма, но и одним из значимых культурных очагов античной Центральной Азии.

Ключевые слова: Центральная Азия, Хорезмский оазис, античный период, Кой-Крылган-кала, археологические источники, культурное наследие, музыкальное искусство, арфа, лютня, статуэтки, археологические артефакты, Султан-Увайс, Каратау, Юмуртау, Кубатау.

Abstract. The article analyzes the history of Koy-Krylgan-kala, one of the most important archaeological monuments of ancient Khorezm, on the basis of archaeological sources. The study examines the origin of the site, its architectural features, its role in social life, and its cultural significance. Particular attention is paid to the results of archaeological excavations, which revealed

numerous artifacts, figurines, and examples of visual art reflecting the spiritual culture of the ancient population of Khorezm. The article also discusses findings related to musical culture and evaluates their significance in the cultural development of ancient society. The results of the study demonstrate that Koy-Krylgan-kala was not only an important center of Khorezm but also one of the major cultural centers of ancient Central Asia.

Keywords: Central Asia, Khorezm Oasis, Antiquity, Koy-Krylgan-kala, archaeological sources, cultural heritage, musical art, harp, lute, figurines, archaeological artifacts, Sultan Uvais, Karatau, Yumurtau, Qubatau.

Кириш. Хоразм воҳаси географик ўрни- стратегик аҳамиятга эга. Воҳанинг Ўзбекистоннинг экин-текинликка қулайлиги 29 % ни ташкил қилган бўлса, шу ҳудуднинг таркибий қисми биз яшаб турган замин, икки Буюк Қизилқум ва Қорақум оралиғида Хоразм воҳаси жойлашган.

Тарихий-маданий ҳудуд ҳолатида бир-бирини такрор қилмайдиган географик ҳолатига эга. Икки булоқ қум саҳросида сернам ва серунум энг қадимдан одамзот жойлашганлиги муносабати билан ҳосил бўладиган муаммоларни илмий ечимини топишга ҳаракат қилган. Инсоният бу ёруғ оламда ўрнашган аҳоли табиат ҳодисалари таъсирида, маънавиятида аста-секин хунармандчилик турли соҳалари билан бирга, улардан тубдан фарқланишни акс эттирган уйғунлашган нозик билим-муסיқа санъатининг вужудга келиши, ривожланиш тарихини Қўй-қрилган қалъа мисолида ёритиш ушбу мақолада мақсад қилинган.

Адабиётлар таҳлили. Хоразм воҳаси тарихи ва маданиятини ўрганиш бўйича олиб борилган тадқиқотлар XIX аср охири ва XX аср давомида янги босқичга кўтарилди. Айниқса, С.П. Толстов раҳбарлигида ташкил этилган Хоразм археология-этнография экспедицияси натижалари қадимги Хоразм цивилизациясининг турли жабҳаларини илмий жиҳатдан ёритишда муҳим аҳамият касб этди. Экспедиция материалларида Қўйқрилганқалъа, Топроққалъа, Аёзқалъа каби ёдгорликларнинг тарихий-маданий аҳамияти кенг таҳлил қилинган.

Қўйқрилганқалъа ёдгорлиги бўйича махсус тадқиқотларда унинг меъморий тузилиши, диний-мафкуравий аҳамияти ва аҳоли турмуш тарзига оид масалалар ёритилган. Айниқса, ёдгорликдан топилган ҳайкалчалар, сопол буюмлар ва тасвирий санъат намуналари қадимги Хоразм аҳолисининг маънавий ҳаётини ўрганиш учун муҳим манба вазифасини бажаради.

Р.А. Садоков ва бошқа тадқиқотчилар томонидан Қўйқрилганқалъадан топилган арфа ва лютна чалаётган аёллар тасвирлари таҳлил қилиниб, улар асосида қадимги Хоразмда муסיқа санъати юқори даражада ривожланганлиги ҳақида хулосалар билдирилган. Шунингдек, кейинги йилларда нашр этилган тадқиқотларда археологик артефактлар асосида Хоразм муסיқа маданиятининг тарихий илдизлари ва унинг Марказий Осиё маданий жараёнларидаги ўрни кенгрок ёритилмоқда.

Мавжуд илмий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, Қўйқрилганқалъа нафақат археологик ёдгорлик, балки қадимги Хоразм аҳолисининг маънавий ҳаёти, жумладан муסיқа маданиятини ўрганишда муҳим манба ҳисобланади.

Тадқиқот методологияси. Мақолани тайёрлаш жараёнида тарихийлик, холислик ва тизимлилик тамойилларига амал қилинди. Тадқиқотнинг асосий манбалари сифатида Хоразм археология-этнография экспедицияси материаллари, археологик ҳисоботлар, монографиялар ва илмий мақолалардан фойдаланилди.

Тадқиқотда тарихий-қиёсий, таҳлилий ва тавсифий усуллар қўлланилди. Археологик топилмалар мазмунини очиб беришда санъатшунослик ва маданиятшунослик ёндашувларидан ҳам фойдаланилди. Қўйқрилганқалъадан топилган муסיқага оид артефактлар бошқа ҳудудларда аниқланган ўхшаш топилмалар билан қиёсий таҳлил қилиниб, уларнинг тарихий аҳамияти баҳоланди.

Шунингдек, тадқиқот жараёнида археологик маълумотларни тарихий манбалар билан солиштириш орқали Қўйқрилганқалъанинг қадимги Хоразм маданий ҳаётидаги ўрни ва

аҳамиятини аниқлашга ҳаракат қилинди. Бу эса мусиқа санъатининг шаклланиши ва ривожланишига таъсир кўрсатган омиллари илмий жиҳатдан асослаш имконини берди.

Натижалар. Республикамиз вилоятларида ҳаракат қилган археологик экспедицияларни аجدодларимизнинг ҳаёт ва ижод уйғунлиги натижалари бўлган турар-жойларда олиб борилган археологик изланишлардан маълум.

Шундай археологик комплекс экспедициялардан бири С.П.Толстов раҳбарлигида Хоразм археология-этнография экспедицияси Амударё ўнг ва сўл соҳили ҳудудларида аҳоли турар жойларда қазилма ишлари натижасида аجدодларимизнинг музика санъати тарихига оид ноёб манбалар олиншига эришилган. Ер ости тебранишлари тараққиёти натижасида Хоразм текислиги Қизилқум ва Қорақум оралиғида таркиб топиб, унинг майдони 4,5 млн гектар бўлиб, шундан 2 млн ҳудуди аҳоли манфаатига хизмат қилган. [1.1957-С.42]. Географик адабиётларда қайд қилинишича Хоразм воҳаси географик манзарасини Султон Увайс, Қоратоғ, Юмуртоғ, Қубатоғлар, баландлик, ботиқлар ташкил қилган [2.1996- Б.159-161]. Геологик даврнинг тўртламчи даврнинг 600 минг йилликларда текислик бўлган бўлган. [3.2002-Б.283]. 500-12 минг йилликларда текисликда Плейстоцен музлиги устунлик қилган [4.1990- Б.14-5. 2020-Б 13]. Хоразм экспедицияси нашрларида Амударё ўнг соҳили ҳудудида аҳоли томонидан барпо қилинган, Калтаминор суғорилиш иншооти сув таъминотидан фойдаланган аҳоли Қўйқрилган қалада истиқомат қилиб, хунармандчиликнинг соҳаларини ривожлантириш билан бирга маънавий дунёсида уйғунлашгани музика соҳасини пухта ўзлаштириб олган аҳоли таркибида ижод қилган. Арфа, Лютна музикачи аёлларни сопол намуналарига акс эттирганлар [6.1967-С.193-194]. Р.А.Садоков монографиясида Қўйқрилган қалъада уй-хоналаридан олинган арфа музикаси торларини ҳаракатга келтирган аёл хайкалчалари тўғрисида хулосасини қайд қилган [7-129 С]. Тарихий маълумотларга кўра Қўйқрилганқалада музикант гуруҳи арфа музикасини пухта ўзлаштириб олган аёллар тўғрисида хулосасини изоҳлаган [8- Б.104-105]. Тарихий нашрларда Хоразм воҳаси аҳолиси музика санъати тарихий илдизлари археологик артефактлар асосида ёритилган [9.2025- С 105-107].

Хулоса. Юқорида қайд қилинган фикр-мулоҳазаларни инобатга олиб қуйидаги хулосани қайд қилиш мумкин:

1.Хоразм воҳаси Қизилқум ва Қорақум қумлик саҳроси шароитида истиқомат қилган аجدодларимиз мураккаб тарихий йўлни босиб ўтиш жараёнида табиат бурхонлари ва Амударё инжиқликларига кўникиб, хунармандчиликнинг барча соҳаларни ривожлантирганлар.

2.Амударёдан Қизилқум саҳроси қум уюмлари оралиғида тақир ерларни ўзлаштириш мақсадида ўтроқ аҳоли тамонида Калтаминор суғорилиш иншооти чиқариб, унинг соҳили бўйлаб бундан IV асрда лой меъморчилиги билими асосида Қўйқрилганқала ёдгорлигини бунёд қилганлар.

3.Қўйқрилганқалъада истиқомат қилган аҳоли таркибида хайкалтарошлик санъати пухта ўзлаштириб олган вакиллар сафдошлари орасида фаолият олиб борган музикачи, аёлларни сопол намуналари тасвир қилганлар.

4.Қўйқрилганқалъа Ўрта Осиё ҳудудида музика санъатининг маркази бўлган

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

-
- 1.Акулов В.В.Некоторые данные о дельте Амударьи-Изв ВГО Т.П. Узбекс.филиал-1957. Т. III.
  - 2.Баратов П. Ўзбекистон табиий географияси-Тошкент, 1996.
  - 3.Баратов П, Маматқулов М, Рафиқов А. Ўрта Осиё табиий географияси-Ташкент 2002.
  - 4.Кабиров Ж, Сагдуллаев А. Ўрта Осиё археологияси-Тошкент, “Ўқитувчи”, 1990.
  - 5.Ибрагимов Р.З. Ўрта Осиё археологияси-Тошкент, 2020.

6. Кой-крылган-кала-Памятник культуры Древнего Хорезма IV в до.н.э- IV в.н.э-М: Наука, 1967 Т. V.
7. Садоков Р.Л. Музыкальная культура Древнего Хорезма-М: Наука, 1970.
8. Курбонова Д.Ш. Хоразм воҳасининг қадимги ва илк ўрта асрлар маънавий маданияти-Тошкент, 2015.
9. Бобожонов У. Хоразм воҳаси аҳолиси мусиқа санъати тарихий илдизлари саҳифаси // Маъмун академияси ахборотномаси-Урганч, 2025.

boshlab, ma'naviy-axloqiy kompetensiyani shakllantirish, ijtimoiy munosabatlar madaniyatini rivojlantirish, refleksiv-metagognitiv o'sish va dunyoqarash transformatsiyasigacha bo'lgan izchil jarayonni qamrab oladi.

Birinchi bosqich – qadriyatlarni anglash va o'zlashtirish. Bu bosqichda talaba ma'naviy-axloqiy tushunchalarni shaxsiy hayot va kasbiy faoliyat uchun muhim tamoyillar sifatida qabul qiladi. Halollik, adolat, shukronalik, vafodorlik, mehribonlik, kamtarlik va sabr kabi sifatlarning mazmunini anglash talabaning keyingi rivojlanishi uchun poydevor bo'ladi. Agar qadriyatlar ongli ravishda o'zlashtirilmasa, ular xulq-atvorda barqaror namoyon bo'lmaydi. Shu sababli modelda qadriyatlarga oid muloqot, hikmatlar tahlili, badiiy-pedagogik matnlar, tarixiy misollar va refleksiv savollar muhim vosita sifatida qo'llanadi.

Ikkinchi bosqich – ma'naviy-axloqiy kompetensiyani shakllantirish. Bu bosqichda qadriyatlar amaliy ko'nikma va xulq-atvor sifatida namoyon bo'la boshlaydi. Talaba axloqiy vaziyatlarda qaror qabul qiladi, o'z fikrini asoslaydi, boshqalarning nuqtayi nazarini hurmat qiladi, adolati muloqotga kirishadi va o'z harakatining oqibatini baholaydi. Mazkur kompetensiya pedagogik kasb uchun ayniqsa muhim, chunki o'qituvchi o'z shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchi bosqich – ijtimoiy munosabatlar madaniyatini rivojlantirish. Najmiddin Kubro merosida insonning kamoloti jamiyat bilan aloqadorlikda namoyon bo'ladi. Shaxsning ichki pokligi uning boshqalarga bo'lgan munosabatida, muloqot odobida, hamkorlikda, insonparvarlikda va fuqarolik mas'uliyatida ko'rinadi. Shu sababli talabalarda ijtimoiy-kommunikativ sifatlarni rivojlantirish ma'naviy tarbiyaning muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

To'rtinchi bosqich – refleksiv-metakognitiv rivojlanishni faollashtirish. Bu bosqichda talaba o'z xatosini ko'ra olish, uni tan olish, tuzatish, kelgusi rivojlanish maqsadini belgilash va o'z ustida ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladi. Najmiddin Kubro ta'limotidagi tavba va o'zini tahlil qilish g'oyalari aynan shu bosqichning nazariy asosini tashkil etadi. Pedagogik amaliyotda bu bosqich portfoliolar, o'z-o'zini baholash varaqalari, refleksiv esselar va individual rivojlanish xaritalari orqali qo'llab-quvvatlanadi.

Beshinchi bosqich – dunyoqarash transformatsiyasi va komil inson idealiga yaqinlashish. Bu bosqichda talaba bilim, qadriyat, tajriba, refleksiya va ijtimoiy mas'uliyatni yagona hayotiy pozitsiyaga birlashtiradi. Komil inson ideali zamonaviy pedagogik ta'limda axloqiy mas'uliyatli, kasbiy kompetent, insonparvar, ijtimoiy faol va o'z ustida ishlaydigan shaxsni tarbiyalash maqsadi bilan uyg'unlashadi.

2-jadval. Ma'naviy rivojlanish blokida shakllantiriladigan ijobiy sifatlar va ularning salbiy muqobillari

Ijobiy sifat	Pedagogik mazmuni	Salbiy sifat	Tarbiyaviy xavf
Halollik	Rostgo'ylik, vijdonlilik va haqiqatga sodiqlik.	Yolg'onchilik	Ishonchning yo'qolishi va axloqiy beqarorlik.
Mas'uliyat	Vazifa va burchni ongli bajarish.	Mas'uliyatsizlik	Burchga loqaydlik, kasbiy sustlik.
Insonparvarlik	Boshqalarga hurmat, mehr va yordamga tayyorlik.	Shafqatsizlik	Inson manfaatiga befarqlik.
Kamtarlik	O'zini yuqori qo'yimaslik, oddiylik.	Kibr	Boshqalarni mensimaslik.
Sabr-toqat	Qiyinchilikni matonat bilan yengish.	Sabrsizlik	Shoshqaloqlik, hissiy beqarorlik.
Bag'rikenglik	Turli fikr va qarashlarni hurmat qilish.	Murosasizlik	Nizo va inkor kayfiyati.
O'zini nazorat qilish	Nafs, hissiyot va xatti-harakatni boshqarish.	Nafsga berilish	Hirs va impulsiv qarorlar.
Ilmga intilish	Bilim olish va o'zini rivojlantirishga ehtiyoj.	Johillik	O'rganishga befarqlik.